

บทที่ 2

วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้ผู้วิจัยจะได้กล่าวถึง หลักการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยจะเสนอตามลำดับดังต่อไปนี้

ความหมายของการนิเทศการศึกษา

หลักการนิเทศการศึกษา

กระบวนการในการนิเทศการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนชั้นเด็กเล็ก

กิจกรรมการนิเทศการเรียนรู้การสอนชั้นเด็กเล็ก

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของการนิเทศการศึกษา

ความหมายของการนิเทศการศึกษาได้เปลี่ยนมาเรื่อย ๆ ตามวิวัฒนาการของศาสตร์ทางด้านนี้ และตามความเชื่อของผู้ให้นิยามอันเป็นพื้นฐานในการจัดการนิเทศตามแนวคิดนั้น ๆ และทั้งนี้ต้องสอดคล้องกับการจัดการศึกษา ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาเช่นกันดังที่ ขาสี มณีศรี (2523 : 1) กล่าวถึงเรื่องการนิเทศการศึกษาไว้ว่า "ความหมายของการนิเทศการศึกษาไม่มีข้อจำกัดแน่นอนตายตัวขึ้นอยู่กับวิวัฒนาการของการศึกษา จุดมุ่งหมาย และแนวทางการศึกษาแต่ละยุคแต่ละสมัย" ดังนั้นจึงเป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสมนักที่จะขีดวงจำกัดลงไปว่า การนิเทศการศึกษาคืออะไร อย่างไรก็ตามเพื่อความเข้าใจและมโนคติ (Concept) เกี่ยวกับความหมายของการนิเทศการศึกษาให้กว้างขวางและชัดเจนยิ่งขึ้น ควรจะได้พิจารณาการให้คำนิยามของการนิเทศการศึกษาโดยนักการศึกษาไทยและต่างประเทศ

สาโรช บัวศรี (2504 : 68) ได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาไว้ว่า การนิเทศการศึกษาคือการช่วยเหลือดูแล และตรวจตรา แนะนำ สนับสนุน ส่งเสริมและเกื้อกูล เพื่อให้งานวิชาการและธุรการในโรงเรียน หรือแต่ละสายงานเกิดผลดี การนิเทศการศึกษานี้ไม่เกี่ยวกับการบังคับบัญชาแต่ประการใด แต่เป็นการแนะนำโดยแท้และเป็นการแนะนำช่วยเหลืออย่างเปิดเผย

สาย ภานุรัตน์ (2511 : 11) ได้ให้ความหมายไว้ว่า "การนิเทศการศึกษา คือ ความพยายามอย่างหนึ่งในหลาย ๆ อย่างที่จะช่วยส่งเสริมการศึกษาให้มีคุณภาพทั้งในด้านการเรียนการสอน

ชาคม จันทสุนทร (2519 : 10) กล่าวว่า "การนิเทศการศึกษา คือ การจัดกิจกรรมให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนการสอนหรือทำให้เกิดการเพิ่มพลังในการปฏิบัติงานของครู รวมทั้งทำให้ครูเกิดความก้าวหน้าในอาชีพ และก่อให้เกิดผลขั้นสุดท้ายคือ การศึกษาของเด็กก้าวหน้าไปอย่างมีประสิทธิภาพ"

ภิญโญ สาธร (2523 : 47) กล่าวว่า "การนิเทศการศึกษา หมายถึง ความพยายามทุกชนิดของศึกษานิเทศก์หรือผู้บริหาร ซึ่งต้องทำหน้าที่นิเทศการศึกษาด้วยเช่นเดียวกับการให้คำแนะนำปรึกษาแก่ครู อาจารย์ และเจ้าหน้าที่ทางการศึกษาอื่น ๆ ให้ทำหน้าที่ดีขึ้น และบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย"

นพพงษ์ บุญจิตราดุลย์ (2524 : 218) ได้สรุปความหมายของการนิเทศการศึกษาไว้ว่า "การนิเทศการศึกษาคือ ความพยายามในทุกวิถีทางของผู้เชี่ยวชาญที่จะช่วยพัฒนาผู้ที่ทำหน้าที่ให้การศึกษาดำเนินการปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพ และให้ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาตามเป้าหมายที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน

ความหมายของการนิเทศการศึกษาดังกล่าวข้างต้น เป็นความหมายตามทรรศนะของนักการศึกษาไทย สำหรับความหมายของการนิเทศการศึกษาตามทรรศนะของนักการศึกษาชาวต่างประเทศ มีดังนี้

เบอร์ตัน และบรูคเนอร์ (Burton and Brueckner 1955 : 11) ได้ให้ความเห็นไว้ว่า "การนิเทศการศึกษาคือ เทคนิคของผู้เชี่ยวชาญในอันที่จะให้บริการเกี่ยวกับการปรับปรุงการเรียนการสอนโดยอาศัยความร่วมมือระหว่างบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความเจริญงอกงามและการพัฒนาแก่เด็ก"

บริกส์ และจัสต์แมน (Briggs and Justman 1952 : 406) กล่าวว่า "การนิเทศการศึกษา หมายถึง การประสานงานของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเพื่อกระตุ้นให้กำลังใจ และชี้แนวทางให้ครูได้เจริญงอกงามในอาชีพ"

กู๊ด (Good 1959 : 539) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง ความพยายามของเจ้าหน้าที่ของโรงเรียนในการส่งเสริมความเป็นผู้นำให้กับครู และผู้เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา ในการปรับปรุงการเรียนการสอน ได้แก่ การส่งเสริมความก้าวหน้าทางวิชาชีพ และการพัฒนาตัวครู การเลือก และการปรับปรุงจุดมุ่งหมายการศึกษา วัสดุการสอน วิธีการสอน และการประเมินผลการเรียนการสอน

นีคเลย์ และอีแวนส์ (Neagley and Evans 1964 : 2) กล่าวว่า "การนิเทศการศึกษาในโรงเรียนสมัยใหม่คือ การกระทำที่เป็นประชาธิปไตย มุ่งให้เกิดผลทางบวก มีจุดมุ่งหมายเพื่อปรับปรุงการสอนในชั้นเรียน"

แฮร์ริส (Harris 1975 : 10-11) ให้ทรรศนะว่า "การนิเทศการศึกษาคือ สิ่งที่บุคลากรของโรงเรียนจัดกระทำต่อบุคคลหรือวัสดุด้วยจุดมุ่งหมายที่จะบำรุงรักษาหรือเปลี่ยนแปลงการดำเนินงานของโรงเรียนในทางที่จะส่งผลต่อกระบวนการเรียนการสอน ซึ่งจะก่อให้เกิดผลดีต่อการเรียนของนักเรียน"

นอกจากนี้ยังมีนักการศึกษาอีกหลายท่านทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศได้ให้ความหมายเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษาไว้อีกมากมาย แต่โดยส่วนใหญ่แล้วจะมีองค์ประกอบร่วม (Common element) ที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งพอสรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง การประสานงาน หรือร่วมมือกันระหว่าง บุคลากรในโรงเรียนหรือระหว่างบุคลากรภายในโรงเรียน และวัสดุอุปกรณ์ เพื่อทำให้สภาพการเรียนการสอน มีประสิทธิภาพสูงสุด และบรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษา

หลักการนิเทศการศึกษา

การปฏิบัติงานใด ๆ ที่ต้องการให้มีประสิทธิภาพนั้นจะต้องมีหลักการสำหรับยึดเป็นแนวทางในการปฏิบัติ การปฏิบัติงานนิเทศศึกษาก็เช่นเดียวกัน นอกจากจะคำนึงถึงจุดมุ่งหมายของงานแล้ว ผู้ปฏิบัติจะต้องรู้และมีหลักการที่ยึดเป็นแนวในการปฏิบัติด้วย ดังนั้นเพื่อความเข้าใจแนวทางที่จะยึดถือ เป็นหลักในการปฏิบัติงานนิเทศจะกล่าวถึงหลักการดังต่อไปนี้

หลักการ (Principle) หมายถึง กฎเกณฑ์ทั่วไป มโนคติ ข้อเท็จจริง พื้นฐานความเชื่ออันเป็นที่ยอมรับ ซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติจากสภาพการณ์อย่างหนึ่ง และเป็น

สื่อสำคัญที่จะควบคุมกิจกรรม และวิธีสำหรับปฏิบัตินั้น ๆ (Bare, Barton and Bruecker 1947 : 45)

หลักการ หมายถึง วิธีทางแห่งการแก้ปัญหาที่คิดว่ามีความเชื่อมั่นได้มากที่สุด ไม่เฉพาะแต่อาศัยประสบการณ์เดิมเท่านั้น แต่อาจได้จากข้อเท็จจริงพื้นฐานและรู้ว่าจะนำมาใช้ได้ อย่างไร (Briggs and Justman 1952 : 406)

จากความหมายดังกล่าวข้างต้นพอสรุปได้ว่า หลักการ หมายถึง ข้อความโดยสรุป ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันในลักษณะของข้อเท็จจริงพื้นฐาน คำสั่ง นโยบาย ความเชื่อ หรือปรัชญา และเครื่องกำหนดและประเมินค่า จุดมุ่งหมาย ทัศนคติการปฏิบัติ และผลผลิตจากการปฏิบัติ

สำหรับการนิเทศการศึกษา มีหลักการที่ยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติอยู่มาก ส่วนจะเลือกใช้หลักการใดนั้นขึ้นอยู่กับผู้วางแนวทางในการปฏิบัติงาน เชื่อมั่นในหลักการใดว่าจะทำให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพมากที่สุด แต่ทั้งนี้ก็ต้องสอดคล้องกับการจัดการศึกษาด้วย ซึ่งนักการศึกษาทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศได้แสดงทรรศนะเกี่ยวกับการนิเทศการศึกษา ดังต่อไปนี้

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (2512 : 27) ได้กำหนด หลักการนิเทศไว้ 4 ประการดังนี้คือ

1. การนิเทศการศึกษา คือ ปรัชญา
2. การนิเทศการศึกษาต้องการความร่วมมือ
3. การนิเทศการศึกษาเป็นงานสร้างสรรค์
4. การนิเทศการศึกษายังให้เกิดผลในทางบวก

วินัย เกษม เศรษฐ (2521 : 6-25) ได้กำหนดหลักการนิเทศการศึกษาสำหรับเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานนิเทศไว้ 10 ประการ โดยประมวลเป็นหลักใหญ่ ๆ ได้ 2 ประการคือ หลักการของประชาธิปไตย และหลักการของวิทยาศาสตร์ ซึ่งจำแนกเป็นรายละเอียดไว้ดังนี้

1. หลักการของประชาธิปไตย ยึดเป็นวิธีทางของการปฏิบัติงานโดยมีทัศนคติและความเชื่อว่าเป็นกระบวนการของการปฏิบัติงาน ควรคำนึงถึงสวัสดิภาพผู้อื่น เคารพยกย่องใน

คุณค่าและเกียรติภูมิของมนุษย์ สิทธิของบุคคลที่จะใช้เสรีภาพอย่างมีความรับผิดชอบ ความฉลาดของมนุษย์ การยอมรับในการวินิจฉัย และการกระทำอื่น ๆ อันเนื่องมาจากการใช้ข้อมูลที่ถูกต้องและเพียงพอ ความตั้งใจที่จะร่วมมือกันเพื่อสร้างสรรค์โลกให้เป็นที่อาศัยที่ดีที่สุดของมนุษย์ โดยแบ่งออกเป็นหลักย่อย ๆ 6 ประการ คือ

1.1 หลักสภาพผู้นำ (Leadership) สภาพผู้นำคือกระบวนการ (การกระทำ) ที่ทำให้กิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่ม เป็นไปตามเป้าประสงค์และเกิดความสัมฤทธิ์ผล

1.2 หลักความร่วมมือ (Cooperation) ความร่วมมือหมายถึง การกระทำร่วมกันและรวมพลังทั้งหมด เพื่อเหตุร่วมกันโดยยอมรับและยกย่องผลของความร่วมมือนั้น ในการปรับปรุงการเรียนการสอนจากหลายฝ่าย และทำหน้าที่รับผิดชอบชัดเจนจากการจัดองค์การประเมินผลตลอดจนการประสานงาน

1.3 หลักการเห็นใจ (Consideration) การเห็นใจหมายถึง ความเมตตาที่ได้ไตร่ตรองแล้ว และคำนึงถึงบุคคลอื่นในทางที่ดี โดยมีความสนใจในสวัสดิภาพของนักเรียนและตระหนักในคุณค่าของมนุษย์สัมพันธ์

1.4 หลักการสร้างสรรค์ (Creativity) การสร้างสรรค์หมายถึง แรงขับในการที่จะทำบางสิ่งบางอย่างให้เป็นที่เข้าใจและพอใจได้โดยการผลิต การออกแบบ หรือการนำมาให้ปรากฏเห็นชัด หรือการแสดงมโนคติใหม่ ๆ ก็ได้

1.5 หลักบูรณาการ (Integration) บูรณาการ หมายถึง กระบวนการซึ่งรวมสิ่งกระจัดกระจายให้เข้าสู่ภาวะสมบูรณ์ให้เห็นได้ชัด

1.6 หลักการมุ่งชุมชน (Community Orientation) การมุ่งชุมชน หมายถึง การแสวงหาปัจจัยที่สำคัญในชุมชนและการปรับปรุงปัจจัยเหล่านั้น เพื่อส่งเสริมความเป็นอยู่ในชุมชนให้ดีขึ้น

2. หลักการของวิทยาศาสตร์ ใช้หลักวิธีของวิทยาศาสตร์เพื่อศึกษากระบวนการเรียนการสอนพฤติกรรมของครู หรือคณะบุคคลที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาเสริมสร้างให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในงานช่วยให้เกิดความคิดอย่างมีเหตุผล โดยใช้เครื่องมือต่าง ๆ สำหรับการประเมิน ทั้งนี้เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้น ผลของการนิเทศต้องเป็นที่เชื่อถือได้ด้วย แบ่งออกเป็น 4 ประการ คือ

2.1 หลักการวางแผน (Planning) การวางแผน หมายถึง กระบวนการวิเคราะห์ซึ่งเกี่ยวกับการแสวงหาในอนาคต การกำหนดจุดประสงค์ที่ต้องการไว้ล่วงหน้า การพัฒนาทางเลือกเพื่อปฏิบัติให้บรรลุจุดประสงค์และการเลือกทางปฏิบัติให้เหมาะสมที่สุด

2.2 หลักการยืดหยุ่น (Flexibility) การยืดหยุ่นหมายถึง ความสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงได้ หรือความพร้อมที่จะสนองความต้องการต่อสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอยู่เสมอ

2.3 หลักวัตถุวิสัย (Objectivity) วัตถุวิสัย หมายถึง คุณภาพที่เป็นผลมาจากหลักฐานตามสภาพความจริงทั่วไปมากกว่าคำตัดสิน ความเห็นของส่วนบุคคล คำกล่าวหรือสมมติฐานที่ยังไม่พิสูจน์ตามที่ปรากฏในการวิจัยหรือความคิด

2.4 หลักการประเมินผล (Evaluation) หมายถึง ข้อมูลที่ได้จากการวัดผลซึ่งจะนำมาหาค่านัยสำคัญตามวัตถุประสงค์ที่ได้

ซารี มณีศรี (2523 : 13-15) ได้กล่าวถึงหลักพื้นฐานของการนิเทศการศึกษา ไว้ดังนี้

1. การนิเทศเป็นการช่วยกระตุ้นเตือน การประสานงาน และการแนะนำให้เกิดความเจริญงอกงามแก่ครูโดยทั่วไป

2. การนิเทศตั้งอยู่บนรากฐานของประชาธิปไตย

3. การนิเทศเป็นกระบวนการส่งเสริม สร้างสรรค์

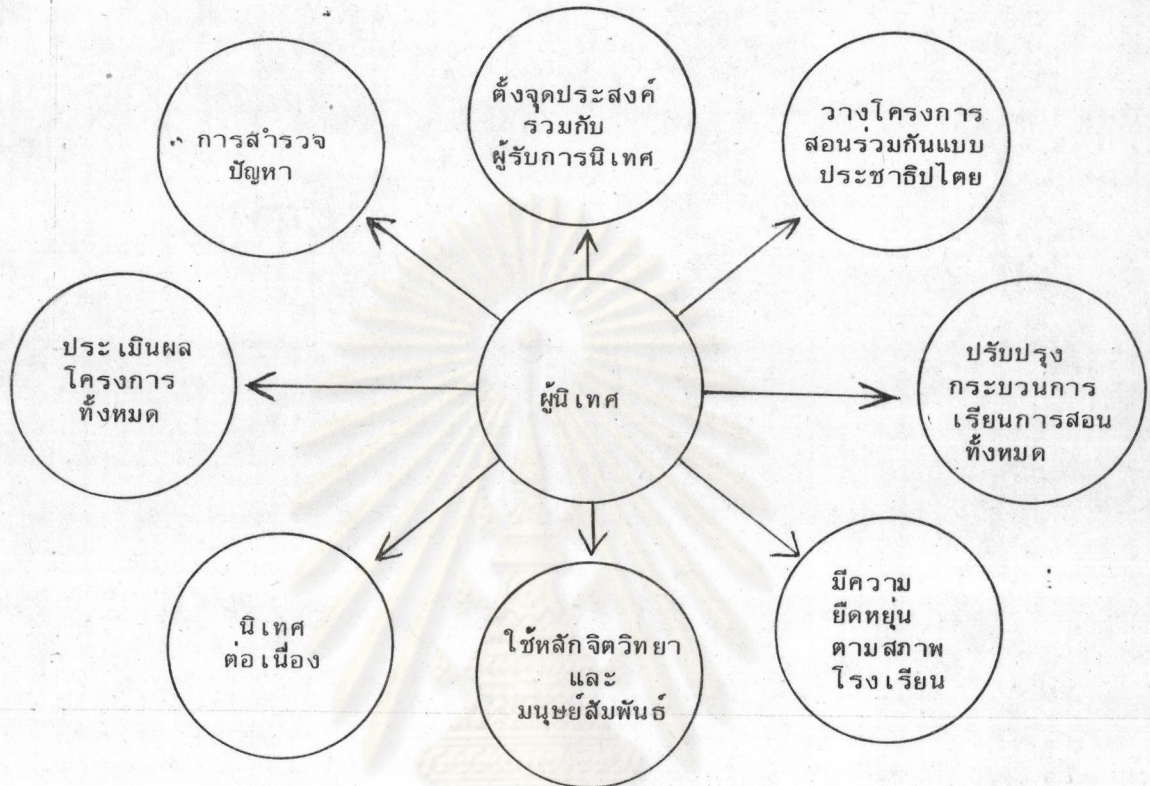
4. การนิเทศกับการปรับปรุงหลักสูตร เป็นงานที่เกี่ยวข้องกัน

5. การนิเทศคือ การสร้างมนุษยสัมพันธ์

6. การนิเทศมุ่งส่งเสริมบำรุงขวัญ

7. การนิเทศมีจุดมุ่งหมายที่จะจัดช่องว่างระหว่างโรงเรียนกับชุมชนโดยเฉพาะในชนบท

ยุพิน พิพิธกุล (2527 : 3-6) ได้สรุปหลักการนิเทศในรูปแบบของแผนภูมิ ดังนี้

จากแผนภูมิดังกล่าวข้างต้นหมายความว่า การปฏิบัติงานนิเทศจะมีประสิทธิภาพหรือบรรลุตามวัตถุประสงค์นั้น ผู้นิเทศจะต้องยึดหลักหรือวิธีการดังต่อไปนี้คือ สำรวจปัญหาตั้งจุดประสงค์ร่วมกับผู้รับการนิเทศ วางโครงการทำงานร่วมกันแบบประชาธิปไตย ปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอน มีความยืดหยุ่นตามสภาพโรงเรียน ใช้หลักจิตวิทยาและมนุษย์สัมพันธ์ นิเทศต่อเนื่องและสุดท้ายคือ จะต้องประเมินโครงการทั้งหมด

บริกส์ และจัสต์แมน (Briggs and Justman 1952 : 130-141) ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับหลักการนิเทศการศึกษาไว้ว่า

การนิเทศการศึกษาควรเป็นการเสริมสร้างและสร้างสรรค์โดยใช้วิธีการประชาธิปไตยซึ่งควรตั้งอยู่บนหลักแห่งเหตุผล การนิเทศการศึกษาควรจะหาทางส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าของครู ความสามารถของแต่ละบุคคลให้ดีที่สุด มุ่งถึงสวัสดิการครูและความสัมพันธ์ของหมู่คณะ โดยเริ่มต้นจากสภาพที่เป็นอยู่แน่นอน และสามารถประเมินผลได้ควรเป็นการพัฒนาวิชาชีพคือ การสอนและควรให้เด็กได้รับประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาให้มากที่สุด

อดัมส์ และดิกกี (Adams and Dickey 1959 * 22-23) ได้เสนอแนะไว้
ว่า หลักการนิเทศการศึกษาที่สำคัญควรได้แก่

1. การนิเทศการศึกษาเป็นการช่วยให้ครูรู้จักคิดค้นหาวิธีการทำงานด้วยตนเอง
อย่างมีอิสระ ศึกษานิเทศก์ไม่ควรกำหนดให้ครูทำอย่างใดอย่างหนึ่ง และไม่จำเป็นต้องคอย
ช่วยเหลืออยู่ตลอดเวลา ดังนั้นการนิเทศการศึกษาควรมุ่งให้ครูกำลังใจ และตัดสินใจด้วย
ตนเอง
2. หลักการนิเทศการศึกษาเป็นการช่วยให้ครูรู้จักวิเคราะห์ปัญหาด้วยตนเอง
มุ่งให้ครูเรียนรู้ว่า อะไรเป็นปัญหาที่กำลังประสบอยู่ และจะหาวิธีแก้ไขได้อย่างไร การช่วย
ให้ครูรู้จักวิเคราะห์ปัญหาต่าง ๆ ได้นั้นจะเป็นแนวทางไปสู่การแก้ปัญหาได้ตรงจุดยิ่งขึ้น
3. การนิเทศการศึกษาจะต้องช่วยให้ครูเกิดความรู้สึกมั่นคง และเชื่อมั่นในความ
สามารถของตนเอง ทั้งนี้ต้องอาศัยการให้กำลังใจครู ครูต้องการให้ผู้อื่นยอมรับ ต้องการ
ความปลอดภัย ต้องการงานที่ตนพอใจ การทำให้ครูรู้สึกว่าตนเองมีความสำคัญ จะทำให้
ครูเกิดความมั่นใจ ในการแก้ปัญหาด้วยตนเองมากยิ่งขึ้น
4. การนิเทศการศึกษาจะต้องช่วยให้ครูคุ้นเคย รู้จักแหล่งวิชาการ และสามารถ
นำมาใช้ประโยชน์ในการสอนได้ แหล่งวิชาการและวัสดุอุปกรณ์ในท้องถิ่นมีคุณค่าต่อการเรียน
การสอน ควรเสนอแนะให้ครูนำมาใช้ประโยชน์ให้มากที่สุด
5. การนิเทศการศึกษาจะต้องช่วยเผยแพร่กิจการความเจริญก้าวหน้าของโรงเรียน
ให้ประชาชนทราบและเข้าใจ โรงเรียนต้องการแรงสนับสนุนและความร่วมมือจากประชาชน
ในท้องถิ่น ศึกษานิเทศก์จึงต้องทำหน้าที่เป็นฝ่ายประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบความเคลื่อนไหว
ของโรงเรียนโดยทั่วกัน
6. การนิเทศการศึกษาจะต้องช่วยให้ครูเข้าใจแนวปรัชญาการศึกษาที่ถูกต้อง ครู
และผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษาต้องเข้าใจจุดมุ่งหมายตรงกัน แต่ครูย่อมมีอิสระในการคิดหาวิธีการ
เพื่อไปสู่จุดมุ่งหมายด้วยวิธีการของตนเอง ศึกษานิเทศก์ควรใช้ภาษาง่าย ๆ แนะนำให้ครู
เข้าใจแนวปรัชญาการศึกษาของโรงเรียน ซึ่งจะต้องสอดคล้องกับความต้องการของสังคม

เบอร์ตัน และบรูคเนอร์ (Burton and Brueckner 1955 : 71-72) ได้ให้
 ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับหลักการนิเทศการศึกษาว่า ควรคำนึงถึง

1. การนิเทศการศึกษาคควรมีความถูกต้องตามหลักวิชา
 - 1.1 การนิเทศการศึกษาคควรเป็นไปตามค่านิยม วัตถุประสงค์ และนโยบาย
 ซึ่งเกี่ยวกับเรื่องนั้นโดยเฉพาะ
 - 1.2 การนิเทศการศึกษาคควรเป็นไปตามความเป็นจริง และกฎเกณฑ์เรื่องนั้น
 - 1.3 การนิเทศการศึกษาคควรมีวิวัฒนาการทั้งด้านเครื่องมือ และวิธีการโดย
 มีจุดมุ่งหมายและนโยบายที่แท้จริง
2. การนิเทศการศึกษาคควรอาศัยหลักและวิธีการทางวิทยาศาสตร์
 - 2.1 การนิเทศการศึกษาคควรเป็นไปอย่างมีลำดับ มีระเบียบ และมีวิธีการใน
 การศึกษา ปรับปรุงและประเมินสิ่งต่าง ๆ ที่ได้ในการนิเทศ
 - 2.2 การนิเทศควรรได้มาจากการรวบรวมและผลสรุปจากข้อมูลอย่างเป็นปรนัย
 มีความถูกต้องแน่นอนเชื่อถือได้ และมีระเบียบวินัยมากกว่าการสรุปจากความคิดเห็น
3. การนิเทศการศึกษาคควรเป็นประชาธิปไตย
 - 3.1 การนิเทศการศึกษาคจะต้องเคารพในบุคคลและความแตกต่างกันของ
 แต่ละบุคคล และพยายามส่งเสริมการแสดงออกของแต่ละบุคคลอย่างเต็มที่
 - 3.2 การนิเทศต้องเปิดโอกาสให้มีความร่วมมือและใช้ประโยชน์จากการมี
 ส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องให้มากที่สุด
 - 3.3 การนิเทศควรรให้อำนาจให้น้อยที่สุดและอำนาจนั้นจำเป็นจะต้องได้มา
 จากหมู่คณะ เพื่อประโยชน์ในการปฏิบัติงานให้ไปสู่เป้าหมาย
4. การนิเทศการศึกษาคควรเป็นการสร้างสรรค์
 - 4.1 การนิเทศควรรแสวงหาความสามารถพิเศษของแต่ละบุคคล แล้วเปิด
 โอกาสให้ได้แสดงออกและพัฒนา ซึ่งความสามารถนั้นอย่างสูงสุด

4.2 การนิเทศควรมีส่วนร่วมในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมให้เกิดความคล่องตัวในการทำงานให้มากที่สุด

ฟรานเซท (Franseth 1961 : 23-28) ได้กล่าวถึงหลักการนิเทศการศึกษา โดยเน้นบทบาทของผู้นำกลุ่ม ซึ่งมี 4 ประการ คือ

1. การนิเทศจะให้ผลสูงสุดในการปรับปรุงการเรียนการสอนก็ต่อเมื่อการนิเทศนั้นได้ให้ความสำคัญแก่วิธีการแก้ปัญหาอย่างมีเหตุผล และตั้งอยู่บนจุดมุ่งหมายที่แน่นอน ซึ่งได้พิจารณาคงร่วมกันโดยคณะครูและศึกษานิเทศก์

2. การนิเทศการศึกษาจะมีความหมายสำหรับครูก็ต่อเมื่อการนิเทศนั้นแสดงให้เห็นว่าเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องและมีผลต่อผู้รับการนิเทศโดยตรง นั่นคือ จะต้องให้ครูมีส่วนร่วมในการพิจารณาว่าจะให้ศึกษานิเทศก์ช่วยเหลือเรื่องใดจึงจะเป็นที่ต้องการของเขา

3. การนิเทศการศึกษาที่ดีจะต้องสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเอง ยั่วยุ และสร้างความเข้าใจอันดีต่อกันในการช่วยเหลือครู และจะต้องทำให้ครูรู้สึกว่าจะช่วยให้เขาพบวิธีที่ดีกว่าในการทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์

4. การนิเทศการศึกษาจะให้ได้ผล ควรใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ในการแก้ปัญหา และช่วยให้ผู้ร่วมงานได้ศึกษามัธยผลตลอดจนรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อสร้างความเข้าใจพื้นฐานเสียก่อน

อาย (Eye 1971 : 52) มองหลักการนิเทศการศึกษาในลักษณะที่เป็นงานมนุษยสัมพันธ์ โดยอาศัยหลักประชาธิปไตย ซึ่งมีหลักสำคัญ 3 ประการ คือ

1. มีความเคารพและยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน
2. กำหนดหน้าที่ของแต่ละฝ่ายให้แน่ชัด
3. การแบ่งงานหรือมอบหน้าที่ปฏิบัติงานให้กับบุคคลอื่น ควรคำนึงถึงความสามารถและความพอใจของแต่ละฝ่าย

มาร์ค และสตอปส์ (Marks and Stoops 1971 : 3-4) ได้เสนอแนวคิดว่าการนิเทศการศึกษาควรยึดหลักต่อไปนี้

1. การนิเทศการศึกษาเป็นโครงการทางการศึกษาที่จะต้องอาศัยความร่วมมือของทุก ๆ ฝ่าย
2. ครูต้องการบริการด้านการนิเทศการศึกษาควรเป็นผู้รับผิดชอบในการบริการด้านนี้
3. การนิเทศการศึกษาควรปรับให้สอดคล้องกับความต้องการของบุคลากรในโรงเรียน
4. การนิเทศการศึกษาช่วยชี้ให้เห็นความต้องการของบุคลากรในโรงเรียน
5. การนิเทศการศึกษาช่วยให้จุดมุ่งหมายเด่นชัดยิ่งขึ้น
6. การนิเทศการศึกษาช่วยสร้างสรรค์ ทัศนคติ และความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคลากรในโรงเรียนและชุมชน
7. การนิเทศการศึกษาช่วยในการจัดและการบริหารกิจกรรมการเรียนการสอนของนักเรียน
8. การนิเทศการศึกษาขึ้นอยู่กับครู และผู้บริหารการศึกษาทั้งในและนอกโรงเรียน
9. การนิเทศการศึกษาควรมีงบประมาณประจำปีสนับสนุน
10. โครงการนิเทศการศึกษาควรได้รับความร่วมมือจากหลาย ๆ ฝ่าย
11. โครงการนิเทศการศึกษาควรได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายบริหาร
12. การนิเทศการศึกษาควรเผยแพร่ผลการวิจัยทางการศึกษาและสนับสนุนให้มีการปฏิบัติ
13. ควรมีการประเมินโครงการนิเทศผู้ร่วมงาน และผู้ที่เกี่ยวข้องภายนอกโครงการ

จากทรรศนะของนักการศึกษาทั้งชาวไทยและต่างประเทศเกี่ยวกับหลักการนิเทศ การศึกษาดังกล่าวข้างต้น พอสรุปได้ว่า การปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาจะมีประสิทธิภาพได้นั้น จะต้องยึดหลักที่สำคัญอยู่หลายประการ เช่น ต้องนำหลักการทางวิทยาศาสตร์มาใช้แก้ปัญหา ก่อให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความเชื่อมั่นในตนเอง สามารถช่วยตัวเองได้ ทั้งนี้ จะต้องมีการสำรวจเพื่อการวางแผนและการปฏิบัติ ตลอดจนประเมินโครงการอยู่ตลอดเวลา

โดยการทำงานนั้นจะต้องวางอยู่บนรากฐานแห่งความร่วมมือกันสร้างมนุษยสัมพันธ์ที่ดี เพื่อประโยชน์ในการประสานงานและดำเนินการต่าง ๆ ให้เกิดประสิทธิภาพ และตั้งอยู่บนรากฐานของประชาธิปไตยด้วยการใช้เหตุผล ตลอดจนสติปัญญาในการปฏิบัติงานร่วมกัน ช่วยกันพัฒนาแนวความคิดในการดำเนินงานนิเทศการศึกษา เพื่อประโยชน์ในการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

กระบวนการในการนิเทศการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนชั้นเด็กเล็ก

กระบวนการนิเทศ หมายถึง แบบแผนของการนิเทศที่มีลำดับขั้นตอนต่อเนื่องกันชัดเจน เป็นระบบ ซึ่งจะสามารถช่วยให้งานนิเทศการเรียนการสอนประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ ดังที่สมาคมผู้บริหารการศึกษาแห่งสหรัฐอเมริกา (The American Association of School Administrators, Staff Relations in School Administration (Washington, D.C. : The Association, 1955), p. 7 ได้เสนอกระบวนการบริหารไว้ว่า การบริหารจะต้องมีการวางแผนก่อนแล้วจึงจัดหาทรัพยากร มีการกระตุ้นส่งเสริมและขณะเดียวกันก็ต้องประสานงานและประเมินผลการปฏิบัติด้วย

เบน แฮริส (Ben Harris 1974 : 2) มีความเห็นว่า กระบวนการนิเทศการศึกษาควรประกอบด้วย 5 กระบวนการ คือ กระบวนการวางแผน กระบวนการจัดระเบียบงาน กระบวนการโน้มนำ กระบวนการควบคุมงาน และกระบวนการประเมินผลงาน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. กระบวนการวางแผน มีกิจกรรมสำคัญในขั้นนี้คือ

1.1 การคิดวางแผนนิเทศด้วยการคิดแผนงานที่จะจัดทำว่ามีอะไรบ้าง และจัดลำดับความสำคัญว่าควรจะทำเรื่องใดก่อนหลัง

1.2 การจัดทำตารางการทำงานเพื่อให้ง่ายต่อการปฏิบัติ จัดทำตารางการนิเทศ กำหนดวัน เวลา และเรื่องที่จะนิเทศ

1.3 การทำโครงการเพื่อรวมแผนงานหลาย ๆ แผนเป็นโครงการเดียวกันที่มีกิจกรรมต่อเนื่องสอดคล้องกัน

1.4 การคาดคะเนผลที่จะบังเกิดจากการวางแผนงาน

1.5 การปรับปรุงแผนงานให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสถานการณ์ที่จะต้องจัดทำในการนิเทศการศึกษา

2. กระบวนการจัดระเบียบงาน มีกิจกรรมสำคัญในขั้นนี้คือ

2.1 การพิจารณาหน้าที่ งานนิเทศศึกษามีหลายประเภท เช่น การฝึกอบรม การพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาบุคลากร การพัฒนาสื่อการเรียนการสอน ฯลฯ จึงมีความจำเป็นที่ต้องกำหนดลักษณะหรือประเภทของการนิเทศโดยแยกออกเป็นหมวดหมู่ เพื่อป้องกันความสับสน

2.2 การประสานงานด้วยการสร้างความเข้าใจในการทำงานร่วมกันขจัดปัญหาการทำงานร่วมกันขจัดปัญหาการทำงานซ้ำซ้อนกัน และเพื่อให้หน่วยงานในโรงเรียนเดียวกันหรือระหว่างโรงเรียนกับสถาบันนั้นทำงานร่วมกันได้ด้วยดี

2.3 การประมวลแหล่งข้อมูลเพื่อการนิเทศ ตลอดจนการเตรียมจัดวัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องเพื่ออำนวยความสะดวกในการนิเทศการศึกษา

2.4 การสร้างความสัมพันธ์และความต่อเนื่องให้ทีมงานนิเทศที่ต้องปฏิบัติจัดทำสืบทอดกันไป

2.5 การทำหน้าที่เป็นตัวแทนทางวิชาการ และความสามารถในการทำงานจนได้รับความยกย่องนับถือโดยทั่วไป

3. กระบวนการโน้มนำ มีกิจกรรมที่สำคัญในขั้นนี้คือ

3.1 นำในการตัดสินใจของหมู่คณะที่ทำงานร่วมกัน

3.2 การให้คำปรึกษาแนะนำที่ดีและเหมาะสม

3.3 การจูงใจและรักษาความสนใจให้ทำงานพร้อมกันจนประสบผลสำเร็จ

3.4 การใช้ความสามารถในการสื่อความหมายและการติดต่อสัมพันธ์กับผู้เกี่ยวข้องที่มีประสิทธิภาพ

3.5 การคิดริเริ่มได้แก่ การยอมรับแนวคิดของผู้ร่วมงานทุกคน และการส่งเสริมให้ผู้ร่วมงานทุกคน ช่วยกันคิดและเริ่มงานต่าง ๆ ด้วยตนเองให้มากที่สุด

3.6 การนำในการสาธิต เผยแพร่ทางวิชาการ เพื่อให้ผู้ร่วมงานมีความ
เข้าใจและเห็นความสำคัญในการพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอน

4. กระบวนการบริหาร มีกิจกรรมที่สำคัญคือ

4.1 การดูแลให้การนิเทศการศึกษาดำเนินไปในเชิงวิชาการมากกว่าการ
ควบคุมสอดส่องและตรวจตราในเชิงบริหาร

4.2 การส่งเสริมเชิดชูและ ยกตัวอย่างกิจกรรมของโรงเรียนที่จัดทำอย่าง
มีประสิทธิภาพ

4.3 การวางหลักเกณฑ์หรือแนวการทำงาน เพื่อให้ผู้ร่วมปฏิบัติงานสามารถ
ยึดถือดำเนินการได้ด้วยดี

4.4 การแนะนำช่วยเหลือศึกษานิเทศก์ที่ต้องการความร่วมมือและ ปรับปรุง
แก้ไข

5. กระบวนการประเมินผลงาน มีกิจกรรมที่สำคัญในขั้นนี้คือ

5.1 การพิจารณาผลงานในเชิงปฏิบัติว่าได้ประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด

5.2 การวัดผลงานด้วยแบบประเมิน ซึ่งจะช่วยให้ได้ผลสัมฤทธิ์ในทุกด้าน
อย่างตรงไปตรงมา

กิจกรรมการนิเทศการเรียนการสอนชั้นเด็กเล็ก

จุดมุ่งหมายสำคัญของการนิเทศการศึกษาก็ เพื่อที่จะช่วยปรับปรุงการเรียนการสอนให้
เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา ผู้นิเทศจะทำงานกับครูในเรื่องเนื้อหา วิธีการสอน
สื่อการเรียนการสอน การวัดและการประเมินผล ตลอดจนปัญหาการเรียนการสอนต่าง ๆ
เพื่อให้เกิดการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาให้เป็นที่ต้องการ ดังที่ ชารี มณีศรี ได้กล่าวถึง
กิจกรรมการนิเทศโดยทั่ว ๆ ไปที่ดำเนินการอยู่ มีดังนี้

1. การปฐมนิเทศ เป็นการประชุมครั้งแรกเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ ให้ความรู้
ความเข้าใจในกิจการที่จะต้องปฏิบัติต่อไป การปฐมนิเทศนี้ควรจะได้ทำการปฐมนิเทศบุคลากรที่มี
ส่วนเกี่ยวข้องด้วย ซึ่งได้แก่

หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.1 ผู้บริหาร ซึ่งจะเป็นผู้รับนโยบายไปปฏิบัติ และให้ความสะดวกแก่บุคลากรอื่น ให้มีความรู้และความเข้าใจในเรื่อง การจัดการเรียนระดับก่อนประถมศึกษา เพื่อนำนโยบายมาปฏิบัติให้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายผู้บริหาร เป็นผู้ที่สำคัญที่สุดที่จะทำให้งาน เป็นผลสำเร็จ

1.2 ครูผู้ปฏิบัติการสอน เพื่อให้ครูเข้าใจ เห็นความสำคัญและมีทัศนคติที่ดีต่อการจัดการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษา รวมทั้งมีความเข้าใจซึ่งถ้ามีประสบการณ์ในการสอนมานานพอสมควรก็จะสามารถปรับปรุงการสอนได้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายได้

1.3 ผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นการทำความเข้าใจให้เห็นความสำคัญของการจัดการเรียนการสอน

2. การประชุมกลุ่ม การประชุมกลุ่มอาจจัด เป็นกลุ่มย่อยหรือจัด เป็นการประชุมกลุ่มใหญ่ เช่น ประชุมในระดับโรงเรียน ระดับจังหวัด ระดับเขต ระยะเวลาการจัดอาจมากน้อยต่างกันตามวัตถุประสงค์ เพื่อหารือแลกเปลี่ยนความคิดเห็น แก้ปัญหา ให้ข้อเสนอแนะ ให้ความรู้ความเข้าใจ ตลอดจนแลกเปลี่ยนผลงานต่าง ๆ เกี่ยวกับงานที่กำลังจะทำการกระทำแล้ว หรือให้ความรู้เพิ่มเติม

การประชุมนี้จัด เป็นวิธีการในการปรับปรุงการเรียนการสอนที่ได้ผลวิธีหนึ่งหลักสำคัญในการจัดประชุม มีดังนี้

- 2.1 การประชุมควรมีความมุ่งหมายที่แน่นอน และเป็นที่ยอมรับในหมู่สมาชิก
- 2.2 ควรได้วางแผนการประชุมไว้ เป็นอย่างดีทั้งในเนื้อหาและวิธีการ
- 2.3 ควรสร้างเจตคติที่ดีในเรื่องคุณค่าที่จะ ได้รับจากการประชุม
- 2.4 เรื่องที่ประชุมควรเกี่ยวข้องกับโดยตรงกับโครงการหรือการเรียนการสอนที่ปฏิบัติอยู่
- 2.5 ควรมีผู้นำการประชุมที่ดีและเหมาะสม
- 2.6 เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมมีส่วนร่วมในการให้ความคิดเห็นด้วย
- 2.7 ควรมีการสรุปและวางแผนที่จะปฏิบัติต่อไป
- 2.8 มีการติดตามผลจากการประชุมด้วย

3. การอบรมสัมมนา เป็นส่วนหนึ่งของการนิเทศการเรียนการสอนและนิยมจัดกันมากเมื่อมีปัญหาในทางปฏิบัติ หรือต้องการจะเน้นเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นพิเศษ เช่น พัฒนาการของเด็กระดับก่อนประถมศึกษา การสร้างสื่อการเรียนการสอน การประเมินผลการเรียน ฯลฯ การอบรมสัมมนาไม่ได้มุ่งแต่เพียงให้ครูมีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานเท่านั้น การอบรมยังมุ่งสร้างความสัมพันธ์อันดีให้แก่ครูด้วย นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้ครูมีความกระตือรือร้นในการทำงานและแสวงหาความก้าวหน้ายิ่ง ๆ ขึ้นไป

4. การประชุมเชิงปฏิบัติการ เป็นวิธีการฝึกอบรมระหว่างทำงานที่ดีที่สุดแบบหนึ่ง โดยที่ผู้เข้าประชุมได้ลงมือปฏิบัติงานแก้ปัญหาหรือศึกษาด้วยกัน เป็นกลุ่มย่อย แทนการนั่งฟังแต่อย่างเดียว เช่น การจัดทำอุปกรณ์การสอน การจัดทำแผนการสอนของโรงเรียน โดยที่สมาชิกได้มีส่วนร่วมด้วย และอาจขอความร่วมมือจากผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นที่ปรึกษาให้คำแนะนำและเป็นวิทยากรให้

5. การพบปะสนทนา เป็นการนิเทศรายบุคคลอย่างหนึ่ง มีจุดประสงค์คือ

- 5.1 สสำรวจความต้องการของครู
- 5.2 กระตุ้นให้ครูปรับปรุงการสอน
- 5.3 แนะนำครู
- 5.4 ศึกษาปัญหาของครู
- 5.5 ประเมินผลการสอนของครู

ประกาศ แสงเพชร (2521) ได้เสนอข้อควรปฏิบัติในเรื่องการแนะนำเป็นรายบุคคลไว้หลายประการ ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับครู เพื่อให้เกิดความคุ้นเคย
2. แสดงความสนใจอย่างจริงจังต่อปัญหาของครู
3. สร้างมิตรภาพอย่างจริงจังต่อกัน
4. สร้างเจตคติที่ดีในการพบปะกันโดยกำหนดแผนและวิธีการให้เหมาะสม
5. การพบปะควรเป็นแบบกันเอง ถ้าจะใช้บันทึกควรใช้อย่างระมัดระวัง
6. สร้างบรรยากาศในความเป็นกันเอง
7. ยอมรับและนับถือความคิดเห็นของครู

8. พยายามให้ครูได้ใช้ความสามารถในการแก้ปัญหา
9. คำถามใดที่ครูถามถ้าไม่ทราบคำตอบก็ให้ยอมรับแก่ครูดีกว่าจะตอบผิด ๆ
ไม่ควรีมีมากนักจนช่วยครูไม่ได้
10. บันทึกข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ ที่พบ และวิธีแก้ปัญหาซึ่งอาจจะใช้
การแนะนำผู้อื่นต่อไปได้

6. การสังเกตการสอน ในการไปสังเกตการสอนของครูในห้องเรียนนั้นผู้สังเกตควรจะได้ทำความเข้าใจกับครูก่อนในเรื่องจุดประสงค์ของการไปสังเกต กำหนดเวลาและวางแผนการสอนร่วมกับครู เพื่อให้ครูเกิดความมั่นใจ

7. การจัดสภาพการสอน การให้ครูได้มีโอกาสังเกตการสอนของครูโรงเรียนอื่นหรือการไปสังเกตการสอนของครูชั้นอื่น จนทำให้ครูได้เห็นและเรียนรู้วิธีสอน การใช้อุปกรณ์และกระบวนการที่ดีของผู้อื่น

8. การศึกษานอกสถานที่ ผู้สังเกตอาจจัดหาครูปฏิบัติในโครงการไปศึกษานอกสถานที่เพื่อให้เห็นวิธีการจัดการเรียนการสอนแต่ละระดับก่อนประถมศึกษา หรือโรงเรียนที่มีชั้นอนุบาลที่มีผลงานดีเด่น และเป็นที่ยอมรับทั่วไปเพื่อกระตุ้นให้ครูมีความคิดริเริ่ม

9. การบรรยายหรือปาฐกถา คือการเชิญบุคคลที่เป็นผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญมาบรรยายพิเศษเป็นครั้งคราวหรือเรื่องที่น่าสนใจส่วนใหญ่สนใจ เช่น วิธีการสอน การจัดกิจกรรม การทำอุปกรณ์

10. การแจกเอกสาร การจัดทำเอกสารเป็นประโยชน์แก่ครูผู้สอน และช่วยครูผู้สอนได้มาก สามารถใช้เป็นคู่มือการสอน นอกจากนี้ยังเป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในด้านการศึกษ่อีกด้วย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศการเรียนการสอนชั้น เด็ก เล็ก

จากการสำรวจงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนชั้น เด็ก เล็ก ยังไม่พบว่ามีผู้ใดได้ทำการวิจัยไว้เลย แต่อย่างไรก็ตามก็มีงานที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนชั้นอนุบาล ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องและพอนำมากล่าวในที่นี้ได้ เช่น ปัญหาการนิเทศการศึกษาในจังหวัดพระนครและจังหวัดใกล้เคียง ปัญหาในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ของศึกษานิเทศก์ ฝ่าย

สามัญประจำจังหวัด ความคาดหวังเกี่ยวกับบทบาทด้านวิชาการของศึกษานิเทศก์ประจำ
สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด เขตการศึกษา 5 ความคิดเห็นของผู้บริหารและศึกษานิเทศก์
เกี่ยวกับการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ในภาคเหนือ การ
ศึกษาหน้าที่และความรับผิดชอบของศึกษานิเทศก์ส่วนกลางในกระทรวงศึกษาธิการ ดังที่จะได้กล่าวใน
รายละเอียดต่อไปนี้

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ และปัญหาในการ
นิเทศการศึกษาในประเทศไทยนั้น บุรณัยก แสงศิริกุล (2511 : 86) ได้ทำการวิจัยเรื่อง
"การศึกษาหน้าที่และความรับผิดชอบของศึกษานิเทศก์ส่วนกลาง กระทรวงศึกษาธิการ" โดย
ศึกษาจากผู้บริหาร และศึกษานิเทศก์ส่วนกลางพบว่า หน้าที่และความรับผิดชอบของศึกษานิเทศก์
ทั้งในแง่ปฏิบัติและอุดมคติ ที่มีลำดับความสำคัญอยู่ในระดับสูงได้แก่

1. จัดประชุมสัมมนาและฝึกอบรมครูประจำการ
2. พัฒนาคู่มือครู หลักสูตร โครงการสอน และประมวลการสอน
3. ช่วยประสานงานระหว่างฝ่ายบริหารและฝ่ายวิชาการ
4. สำรวจปัญหาและอุปสรรคทางการนิเทศการศึกษา
5. นิเทศการใช้คู่มือครู หลักสูตร โครงการสอน และประมวลการสอน
6. นำผลงานวิจัยที่ดีมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน
7. ตรวจตรานิเทศงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย
8. วางโครงการนิเทศการศึกษา
9. ทดลองและค้นคว้าเทคนิควิธีสอนใหม่ ๆ
10. ให้คำปรึกษาแก่ครู เป็นรายบุคคลและเป็นหมู่คณะ
11. นิเทศและติดตามผลงานของศึกษานิเทศก์และครู
12. เสนอแนะใช้อุปกรณ์ทางการเรียนการสอน

ส่วนหน้าที่การปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ ไม่ว่าจะสังกัดกับหน่วยงานใดจะถูกคาดหวังไว้ในลักษณะที่ค่อนข้างสูงกว่าการปฏิบัติได้จริง และมีปัญหาในการปฏิบัติ ดังจะเห็นได้จากผลงานวิจัยของ วนิดา เลิศกมลกาญจน์ (2526 : จ-ฉ) ซึ่งได้ทำการสำรวจความคิดเห็นของผู้บริหาร 16 คน และศึกษานิเทศก์จำนวน 184 คน จากสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ในภาคเหนือ เกี่ยวกับการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดพบว่า หน้าที่รับผิดชอบที่ศึกษานิเทศก์ได้ปฏิบัติจริงน้อยกว่าที่คาดหวังไว้ คือหน้าที่ต่อไปนี้

1. ส่งเสริมการเรียนการสอนของโรงเรียนในสังกัดให้ได้มาตรฐาน
2. จัดทำเครื่องมือวัดผล พัฒนาเกี่ยวกับการประเมินผลและข้อทดสอบมาตรฐานของจังหวัด และจัดทำคลังข้อสอบ
3. วิจัยและพัฒนาเกี่ยวกับการเรียนการสอนในระดับก่อนประถมศึกษา และระดับประถมศึกษา ตลอดจนส่งเสริมการทดลองและค้นคว้าในระดับอำเภอ หรือกิ่งอำเภอ
4. ประสานงานการพัฒนาบุคลากรของจังหวัด
5. ปฏิบัติงานอื่นที่ได้รับมอบหมายจากผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัด

ส่วนหน้าที่ของศึกษานิเทศก์ที่ผู้บริหารและศึกษานิเทศก์เองเห็นว่าเป็นปัญหาในการปฏิบัติในระดับมาก ได้แก่

1. การส่งเสริมการเรียนการสอนของโรงเรียนในสังกัดให้ได้มาตรฐาน
2. การจัดทำเครื่องมือวัดผล การพัฒนาเกี่ยวกับการประเมินผลและข้อทดสอบมาตรฐานของจังหวัดและจัดทำคลังข้อสอบ
3. การสนับสนุนงานวิชาการแก่โรงเรียนในสังกัด
4. การวิจัยและพัฒนาเกี่ยวกับการเรียนการสอนในระดับก่อนประถมศึกษา และระดับประถมศึกษา ตลอดจนส่งเสริมการทดลองและค้นคว้าในระดับอำเภอหรือกิ่งอำเภอ
5. การปฏิบัติงานวิชาการอื่นที่ได้รับมอบหมายจากผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัด

สำหรับปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์นั้น ระเบียบ
เพชรประสิทธิ์ (2512 : 7) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัญหาการนิเทศการศึกษาในจังหวัด
พระนครและจังหวัดใกล้เคียง ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาที่สำคัญยิ่งสำหรับตัวศึกษานิเทศก์
ซึ่งศึกษานิเทศก์ก็เห็นคววให้ปรับปรุงมากที่สุด ได้แก่

1. ปัญหาการขาดอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ในการนิเทศ
2. ปัญหาการขาดยานพาหนะ ทำให้การเดินทางไปปฏิบัติงานไม่สะดวก บางแห่ง
ต้องเสี่ยงอันตราย และทำให้การปฏิบัติงานล่าช้า

ในปี พ.ศ. 2521 โสภณ รอดทอง ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ปัญหาในการปฏิบัติ
งานตามหน้าที่ของศึกษานิเทศก์ฝ่ายสามัญ ประจำจังหวัด" โดยศึกษาจากศึกษานิเทศก์ทั่ว
ประเทศ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นถึงปัญหาในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ของศึกษานิเทศก์ ซึ่งคล้าย
คลึงกับข้อค้นพบของ ระเบียบ เพชรประสิทธิ์ ที่ได้สำรวจตั้งแต่เมื่อ พ.ศ. 2512 แสดงว่า
ปัญหาของศึกษานิเทศก์ก็ยังคง เป็นปัญหาอยู่ คือ ในการปฏิบัติหน้าที่ของศึกษานิเทศก์นั้นมีปัญหาการ
ขาดแคลนงบประมาณในการประชุมอบรมสัมมนา ขาดแรงจูงใจในการดำเนินงานด้านการจัดทำ
คู่มือครู เอกสารทางวิชาการ และอุปกรณ์การสอน ปัญหารองลงมาได้แก่ ขาดคู่มือ
เอกสารในการดำเนินการด้านการศึกษา การทดลอง การวิจัย และขาดแคลนเครื่องมือ
ในการประเมินผลงานทางด้านวิชาการ

ธีรพงศ์ แก่นอินทร์ (2525) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ปัญหาและความต้องการเพื่อ
ปรับปรุงการสอนของครูที่สอนวิชาภาษาอังกฤษชั้นประถมศึกษาในจังหวัดศรีสะเกษ" พบว่า ครูชุมชน
มีปัญหาและความต้องการในด้านการวัดผล การใช้อุปกรณ์การสอน และครูต้องการหาความรู้
เพิ่มเติม ควรจัดการอบรมให้กับครูเป็นระยะ ๆ

สุนันทา ดุรงค์พันธ์ (2527 : จ-ข) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของครู
สอนวิชาภาษาอังกฤษในเขตการศึกษา 12 เกี่ยวกับความต้องการการนิเทศการสอนตามหลักสูตร
ประถมศึกษา พุทธศักราช 2524" พบว่า ครูมีความต้องการการนิเทศการสอนในด้านต่าง ๆ
ดังนี้คือ

1. ด้านหลักสูตร ครูต้องการให้จัดอบรมประชุมสัมมนาเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร
2. ด้านเนื้อหา ครูต้องการคำแนะนำเกี่ยวกับหนังสือเทศเพื่อช่วยในการค้นคว้า
3. ด้านวิธีสอน ครูต้องการการใช้เทคนิควิธีสอนใหม่ ๆ ควรมีการสาธิตให้ดู
4. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ครูต้องการการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
ให้ความรู้ ทักษะทั้ง 4 คือ ฟัง พูด อ่าน และ เขียน
5. ด้านอุปกรณ์การสอนหรือสื่อการเรียนการสอน ครูต้องการการผลิตและวิธีใช้สื่อ
การสอน
6. ด้านการวัดผลและประเมินผล ครูต้องการข้อทดสอบที่เป็นมาตรฐาน

ศักดิ์สุบรรณ ลังกาพินธุ์ (2522 : 121-125) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "บทบาทของ
ศึกษานิเทศก์ในทัศนะของครูที่ได้รับการนิเทศ" ผลการวิจัยสรุปว่า

1. ครูรู้สึกว่ศึกษานิเทศก์มีอำนาจบังคับบัญชา
2. ครูรู้สึกว่ศึกษานิเทศก์ช่วยในสิ่งที่ตนคาดหวังแล้ว
3. ครูส่วนมากต้องการให้นิเทศแบบประชาธิปไตย
4. ครูเชื่อฟังศึกษานิเทศก์เฉพาะผู้ที่มี คุณวุฒิ วิทยวุฒิ ฐานะทางเศรษฐกิจ และ
ประสบการณ์การทำงาน

ศุภลักษณ์ อุทาทอง (2525 : จ-ฉ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การปฏิบัติงานนิเทศ
การศึกษาของศึกษานิเทศก์ สังกัดกรมสามัญศึกษา ในทัศนะของผู้บริหาร ครูผู้สอน และศึกษานิเทศก์
ในเขตการศึกษา ๑" สรุปผลดังนี้

1. ความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูผู้สอน และศึกษานิเทศก์ เกี่ยวกับการปฏิบัติงาน
นิเทศการศึกษาของศึกษานิเทศก์ในด้านการนิเทศการสอนในโรงเรียน ด้านการพัฒนาหลักสูตร
ด้านการบริหารงานทางวิชาการ การศึกษา การทดลอง การวิจัย และการเขียนบทความทาง
วิชาการและด้านบริหารทางการศึกษาพบว่า การปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์อยู่ในระดับน้อยทุกด้าน
2. ความคิดเห็นของผู้บริหาร ครูผู้สอน และศึกษานิเทศก์ เกี่ยวกับการปฏิบัติงาน
นิเทศการศึกษาของศึกษานิเทศก์ในด้านต่าง ๆ อยู่ในระดับน้อย

3. ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาของศึกษานิเทศก์ที่เป็นปัญหา
มากคือ ระยะเวลาที่ศึกษานิเทศก์พบกับครูเพื่อให้การนิเทศน้อยเกินไป จำนวนของศึกษานิเทศก์
ต่อจำนวนครูและโรงเรียนไม่ได้สัดส่วนกัน เอกสารหลักสูตร และเครื่องมือเครื่องใช้ในการ
นิเทศมีไม่เพียงพอ ครูผู้สอนไม่ได้ศึกษาเอกสารที่ศึกษานิเทศก์ผลิตขึ้นขาดแคลนงบประมาณใน
การผลิตสื่อการเรียนการสอน ขาดการวางแผนงานนิเทศการศึกษาร่วมกัน และขาดการติดตาม
ผลการปฏิบัติงานนิเทศการศึกษา

ทวี แทนหนู (2522 : จ-ฉ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ปัญหาการสอนชั้นเด็กเล็กใน
3 จังหวัดภาคใต้ของประเทศไทย" กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ครูใหญ่ และครูที่สอนชั้นเด็กเล็ก
อย่างละ 92 คน รวม 184 คนในบริเวณจังหวัด ยะลา บัตตานี และนราธิวาส ปัญหาด้าน
ต่าง ๆ มีตามลำดับคือ ปัญหาเกี่ยวกับสื่อการสอน การบริหาร และการนิเทศ ภาษา
ศาสนา และวัฒนธรรม หลักสูตรแบบเรียน การวัดประเมินผลและครูเด็กเล็ก และปัญหา
สภาพที่เป็นจริงแตกต่างจากปัญหาตามความคิดเห็นของครูใหญ่ และครูที่สอนหลายเรื่อง

นวม สีสุน (2523) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "กิจกรรมการนิเทศการศึกษาของ
ศึกษานิเทศก์จังหวัด" สรุปผลการวิจัยดังนี้ ศึกษานิเทศก์จังหวัดเห็นว่าได้ปฏิบัติกิจกรรมตั้ง 4
กลุ่ม ในเกณฑ์น้อย กิจกรรมที่ใช้กับครูเป็นกลุ่มกิจกรรมที่ใช้กับครูเป็นรายบุคคล กิจกรรม
เกี่ยวกับการบริการด้านวิชาการและกิจกรรมการประเมินผล และการวิจัย

กฤษณี น้าเพชร (2520) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "วิธีปฏิบัติในการจัดการนิเทศ
การศึกษาภายในโรงเรียนประถมศึกษา" สรุปผลการวิจัยดังนี้ ผู้บริหารโรงเรียนและครูมีความ
เห็นสอดคล้องกันว่า ปฏิบัติการนิเทศอยู่ในเกณฑ์น้อยได้แก่ การปฏิบัติในด้านการนิเทศการสอน การ
ส่งเสริมทางวิชาการแก่ครู กิจกรรมเสริมหลักสูตร การใช้วัสดุทัศนูปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก
สะดวกและห้องสมุด การประเมินผล การสร้างขวัญของครู ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการจัด
การนิเทศการศึกษามภายในโรงเรียน ผู้บริหารและครูมีความเห็นว่า มีปัญหาด้านขาดแคลน
วิทยากรหรือผู้เชี่ยวชาญทางการนิเทศการศึกษา ขาดบุคลากรที่รับผิดชอบด้านนี้โดยตรง ขาด
งบประมาณและขาดการวางแผนดำเนินการนิเทศอย่างเป็นทางการ

ทวี ชำนาญนอก (2522) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความต้องการการนิเทศการสอน วิชาภาษาไทยของอาจารย์ในวิทยาลัยครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือ" พบว่า อาจารย์ผู้สอนต้องการ การนิเทศในด้านการจัดประชุมปฏิบัติการ เพื่อสร้างโปรแกรมการสอนล่วงหน้า ความรู้ในเนื้อหา วิชา การปรับปรุงวิธีสอน การสร้างและใช้อุปกรณ์ และการวัดผลและประเมินผล ผู้สอนมี ปัญหาเกี่ยวกับการจัดเวลาไม่เหมาะสม คำราเรียน อุปกรณ์การสอน ขาดขวัญและกำลังใจ ขาดงบประมาณ มีข้อเสนอเกี่ยวกับการนิเทศการสอนว่า ควรให้อาจารย์ทุกคนมีโอกาสได้รับ การอบรม สัมมนา เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ และผู้บริหารควรติดตามผลอย่างสม่ำเสมอ

ศศิญา ไสรัสสุขะโต (2524) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความต้องการการนิเทศ การสอนของครูภาษาไทยในโรงเรียนประถมศึกษาในกรุงเทพมหานคร ตามการรับรู้ของครู" สรุปผลว่า การนิเทศที่ครูได้รับอยู่ในระดับน้อยครูต้องการการนิเทศในระดับมาก เกือบทั้งหมด ครูต้องการการนิเทศสูงสุดในด้านการจัดหาคู่มือครู ชี้แจงให้เข้าใจความหมายและความสำคัญ ของจุดประสงค์ทั่วไป จัดให้มีการประชุมปฏิบัติการของครู จัดเอกสารและหนังสือประกอบการสอน ส่งเสริมงบประมาณในการจัดกิจกรรม

ศูนย์วิทยพัชร์พยากรณ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย